

NIKOLAJ JEŽ
Uniwersytet w Lublanie
Słowenia

WIZERUNEK WŁASNY W HORYZONTACH ŚWIATOWYCH

OSOBOWOŚĆ PROF. ROMUALDA CUDAKA JAWIŁA MI SIĘ ZAWSZE W DYNAMICZNEJ rozpiętości między ojczyzną i światem, w pewnego rodzaju dwustronnej relacji, w której dom jest zarazem punktem wyjścia, jak i celem. Bliżej poznałem Profesora przed kilkoma dekadami w cieszyńskiej filii Uniwersytetu Śląskiego podczas konferencji na temat literatury polskiej w świecie i zapewne dlatego kojarzył mi się od tej pory z obszarem językowego i kulturowego „pogranicza”, z przestrzenią, w której *polonica* prezentowane są w konfrontacji z innymi kulturami. Później zauważyłem, że kategoria kulturowych miejsc wspólnych w całej Jego aktywności ma głębsze i szersze konotacje, jest wyrazem konkretnego wewnętrznego ukierunkowania, próbą spojrzenia na to, co „swojskie”, domowe oczyma „innego”, zewnętrznego obserwatora, po to, by dzięki temu odkryć osobliwości własnego narodowego przekazu. Zapewne instynktowny wybór takiej perspektywy stanowił część zawodowego profilowania osobowości, która wcześniej dostrzegła swój życiowy poligon w sferze inspirowania i otwierania komunikacji między kulturami.

Skuteczne urzeczywistnianie konceptu pomyślnej międzykulturowej komunikacji wymagało przede wszystkim szacownej instytucji cieszącej się prestiżem społecznym. Należało znaleźć współpracowników dzielących z Profesorem przekonanie, że poznawanie swojej istoty w komunikacji z Innym ma sens i jest głęboko uzasadnione. Możliwość stopniowego urzeczywistniania wielowarstwowego projektu rozwoju środkowoeuropejskiej transgresji międzykulturowej prof. Cudak dostrzegł jako młody doktorant Uniwersytetu Śląskiego w swojej zaledwie 10 lat starszej od niego *alma mater*, na której rozpoczął karierę akademicką. Wcześniej, jak się wydaje, zrozumiał, że stosunkowo młoda uczelnia, utworzona w zagłębiu górniczo-hutniczym pod koniec lat 60., będzie wychulona na założone

przez niego cele i że może nawet dużo bardziej perspektywiczne jest realizowanie koncepcji w regionie, który wcale nie należy do obszaru historycznych ziem piastowskich. Ostatecznie Górną Śląsk, po licznych i długich narodowo-terytorialnych perturbacjach, ze swoimi regionalnymi osobliwościami stał się ciekawym i różnorodnym kulturowym konglomeratem.

Prof. Cudak wcześniej wykazywał skłonność do odkrywania polskiej kultury za pomocą metodologicznych ujęć glottodydaktyki, która próbuje pokonywać bariery stawiane cudzoziemcom z bliska i z daleka przez język i kulturę polską, tak bardzo naznaczone historią. Wraz ze współpracownikami ze Szkoły Języka i Kultury Polskiej próbował znaleźć formułę na właściwą interpretację syndromu polskiej kultury i w dialogu na tyle się od niego zdystansować, by możliwe było pragmatyczne zrozumienie jego historycznego nacechowania. Zmiana perspektywy uwolniła Profesora od tradycyjnego, często łączonego z patriotyczną humanistyką obciążenia polonocentryzmem, otwierając spojrzenie na świat. Tym samym z tej odległej perspektywy obraz tzw. kwestii polskiej stawał się pełniejszy. Nic zatem dziwnego, że w bibliografii pracy badawczej Romualda Cudaka zauważyć można przede wszystkim rozprawy o alternatywnej poezji XX i XXI wieku, która od Białoszewskiego do Wojaczka po poezję internetową starała się przedstawić polską rzeczywistość z innego punktu widzenia niż tradycyjna polska poezja kanoniczna.

Każda dyscyplina włączona jest w dynamikę procesów społecznych, które dyktują konieczność ciągłego przekraczania osiągniętych i przyjętych struktur organizacyjnych, by nie dopuścić do ich zastygnięcia w ustalonych schematach. Prof. Cudak nieustannie inspirował poszukiwanie nowych koncepcji studiów. Schemat założonej w latach 90. Szkoły Języka i Kultury Polskiej, której był dyrektorem do 2006 roku, uzupełnił o Pracownię Badań nad Językiem Polskim i Literaturą Polską na Świecie, kierując nią przez 7 lat (2004–2011), by w końcu stworzyć Katedrę Międzynarodowych Studiów Polskich, którą prowadzi do dziś. Z początkowej szkoły językowej dla cudzoziemców i ukierunkowanych międzynarodowo studiów polonistycznych powstał rozpoznawalny ośrodek otwartej na świat polonistyki, która swoje programy rozbudowała o treści akademicko-badawcze. Świadczą o tym serie publikacji „Literatura polska w świecie”, tematyczne zeszyty pisma „Postscriptum Polonistyczne”, które Profesor sam redaguje, jak również okazjonalne monografie tematyczne o mechanizmach adaptacji kulturowej i transferu kulturowego. Równoległe z badaniami szeroko zakrojonej recepcji literatury polskiej i stosunków międzykulturowych powstają w tym ośrodku również rozmaite materiały na praktyczne glottodydaktyczne potrzeby.

Obecnie organizowane przez prof. Cudaka, tradycyjne już, konferencje międzynarodowe pt. „Literatura polska w świecie” mają w zamierzeniu osiągać podwójny efekt. Każdy uczestnik konferencji swoim referatem treściowo wzbogaca

naukową debatę, a zarazem z perspektywy innych uczestników ma szansę spojrzenia na specyfikę swojego środowiska kulturowego. Kiedy na konferencji zaprezentowałem słoweńską recepcję polskiego kanonu romantycznego, w konfrontacji z paralelnymi ujęciami recepcji polskiego romantyzmu w innych kulturach jaśniej dostrzegłem, gdzie tkwi klucz do słoweńskiej aktualizacji polskiego kanonu literackiego, ukształtowanego za pośrednictwem przekładów na język słoweński. Za takie właśnie „odkrycia” uczestnicy organizowanych i prowadzonych przez prof. Cudaka naukowych spotkań są i będą mu zawsze wdzięczni.

Prof. dr Nikolaj Jež – pracownik Katedry Polonistyki w Instytucie Sławistyki Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu w Lublanie. Tłumaczy polską prozę i poezję – przekładał m.in. S.I. Witkiewicza, W. Gombrowicza, A. Kuśniewicza, Z. Herberta, A. Zagajewskiego, W. Szymborską, K. Wojtyłę. Zajmuje się badaniem słoweńsko-polskich relacji kulturowych i literatury polskiej XX wieku. Ważniejsze publikacje: *Čopovi galicijski dopisniki* (współautor: R. Štefan, 1989), *Alarm. Poljska poezija 1939–1945* (1992), K. Wierzyński, *Olimpijski venec* (redakcja i posłowie, 2009), *O anachronizmie dworów, żywotności cesarzy i trwałych wartościach* (w: *Podróże z Ryszardem Kapuścińskim*, red. B. Dudko, 2009), *Literatura polska w kontekście innego kręgu kulturowego* („Acta Universitatis Lodziensis” 2010, t. 17), *Pisateljska delavnica v paviljonu št. 9* (w: J. Andrzejewski, *Poziv*, przeł. T. Pretnar, 2012), *Iwazkiewiczza podróz w historie: Heydenreich albo Polska jako idea* (w: *Iwazkiewicz w podróży*, red. E. Kołodziejczyk, A. Spólna, 2013).